

KONGRES ICN 1993

Kirsten Stallknecht: Uvodni govor

Uvod

Vesela in počaščena sem sprejela povabilo, naj pozdravim udeležence kongres Mednarodnega združenja medicinskih sester (ICN). Vesela in počaščena sem bila tem bolj, ker je geslo pričujočega kongresa »Združeni za kvaliteto«, to pa je tisto, za kar si ICN v prvi prizadeva.

Združevanje

ICN je bila ustanovljena v obdobju na koncu prejšnjega stoletja, ko so se začeli predstavniki različnih poklicev, delavci, pa tudi ženske združevati za doseganje skupnih ciljev in so takorekoč spregovorili »v en glas«.

Združevanje ima pozitiven predznak, lahko pa zveni tudi nekoliko agresivno. To je odvisno od cilja združevanja, vrednot, ki usmerjajo njegov potek, in metod udejanjanja.

Ko je gospa Bedford Fenwick pozvala medicinske sestre vsega sveta, jih je želela organizirati predvsem zato, da bi se zvišala raven njihove izobrazbe. Pogosto navajajo njene besede:

»Kuharica vam lahko zasmodi jed, modistka skazi klobuk in oboje vas spravi v slabo voljo, ki pa je le prehodnega značaja. Neveščča medicinska sestra, ki ne more z ničemer potrditi svoje usposobljenosti, pa lahko za vselej zavoji življenje, ki ga ljubite še bolj kot svoje.«

Njen cilj je bil pozitiven, lahko bi celo rekli idealističen. Vrednote, na katerih je temeljilo združevanje, za katero si je prizadevala, so bile pozitivne: tisto, kar nekaj velja, je skrb za posameznika.

Njene metode so bile pozitivne; želela je, da bi se medicinske sestre povezovale znotraj narodnih in mednarodnih okvirov in na skupnih temeljih izboljševale kvaliteto zdravstvene službe.

V istem času so se združevali tudi delavci.

Tudi *njihovi* cilji so bili pozitivni. Združena prizadevanja naj bi pomagala izboljšati življenjske in delovne pogoje spričo razvijajoče se industrializacije. Niti družba niti delavci pa v tistem času niso bili sposobni za soočanje z dramatičnimi spremembami v družbenem življenju, ki jih je prinesel tehnološki napredek.

Njihove vrednote so bile le nekoliko dvomljivejše.

Nobenega dvoma ni, da je marsikaterega delavskega vodjo gnal idealizem, in povsem se lahko strinjamo z J. R. Tolkienom, ki je napisal »Kolo sveta sukajo majhni ljudje«.

Prizadevali pa so si predvsem za to, da bi izboljšali položaj svojih članov, in nekaterim je združevanje pomenilo samo sredstvo na poti do oddaljenejših ciljev, se pravi do pridobitve politične moči v družbi.

Njihove metode so torej postajale vse bolj bojevite.

Žensko gibanje se je komaj dobro začelo. Ker so bile medicinske sestre v večini primerov ženske, je na organizacije medicinskih sester po vsem svetu močno vplivalo žensko

gibanje. Njihovi cilji so torej bili: enak položaj v družbi, kot ga imajo moški, enake možnosti šolanja, volilna pravica in ekonomska neodvisnost.

Vrednote so bile idealistične in so izvirale iz liberalizma, ki je zajel svet v prejšnjem stoletju, zgodovina pa je pokazala, da so metode, ki so si jih izbrale, njihovo enotnost razbijale, saj pogosto niso bile v skladu z razglaševanimi vrednotami.

A ne glede na cilje, vrednote in metode je kaj kmalu postalo jasno, da ni dovolj, če si človek vseprek prizadeva, da bi bil dober, da bi stvari spreminjal in si prizadeval za tisto, kar si želi.

Leta 1897 je ameriška medicinska sestra Edith Draber vse skupaj strnila v besede: »Če hočemo napredovati, se moramo združiti.«

Medicinske sestre so hotele napredovati in ohranjati kakovost zdravstvene službe, ki so jo opravljale.

Za doseganje teh ciljev pa so se morale združiti.

A vrst združevanja in njegov namen morata biti povezana z družbo in skupino, ki naj bi nastopala združeno.

Kadar govorimo o združevanju medicinskih sester, se moramo spomniti na to, da so bile medicinske sestre v tistem času povsem podrejene glavni medicinski sestri bolnišnice. Le-te so večidel prihajale iz »dobrih«¹ družin in so družinske vrednote vpeljevale tudi v svoje delo.

To je jasno povedala gospa Bedford Fenwick: »Od medicinskih sester je odvisno, bodisi od vsake posebej ali pa od vseh skupaj, v kolikšni meri bo njihovo delo zares služilo bolnim.«

Sklenila je, da se morajo medicinske sestre organizirati. Sprijazniti se morajo z dejstvom, da je organizirano izobraževanje neogibno potrebno in da mora biti njihovo delo nadzorovano.

Sestrinstvo po vsem svetu enačijo s humanostjo. Humanistično poslanstvo poklica velja za ves svet.

Pokazalo se je tudi, da so si tedaj izbrale prave temelje, in sicer osebno odgovornost, upoštevanje izobrazbe in vzpostavitev nadzora.

V vsem zgoraj naštetem ni prav nič bojevitega, pa tudi ničesar, kar bi dišalo po sebičnosti – niso se namreč združevale zato, da bi si recimo izboljšale življenjske pogoje.

Zdi se, da za vsem skupaj tičijo značilno ženske vrednote.

Ženske se v večini primerov lepo vedejo, so vselej pripravljene, da skrbijo za družino, otroke in starce in pri tem ničesar ne zahtevajo zase.

Kakovost

Beseda kakovost zveni pozitivno in označuje nekaj dobrega.

Ustanoviteljice sicer niso neposredno govorile o kakovosti, vendar so si zanjo prizadevale.

Želeli so zagotoviti, da bi bilo njihovo delo zares »koristno za bolne«, želele so napredovati.

Želele so obliko nadzora, ki bi ohranjal kakovost njihove službe.

Kakovost je v zvezi z delom medicinskih sester v tistem času pomenila nekaj drugega kot dandanes. A v vseh drugih pogledih je šlo za isto stvar.

Okoliščine so v začetku stoletja zahtevale drugačen pristop v skrbi za bolne in revne.

Zaradi revščine, slabih stanovanjskih pogojev, vse številnejših ljudi, ki so se selili v mesta, da bi delali v industriji, in slabih higienskih pogojev so med otroki in odraslimi razsajale nalezljive bolezni.

Razvoj medicine je odpiral nove možnosti, medicinska znanost pa ni kazala dovoljšnjega napredka: niti zdravniki niti medicinske sestre niso uvideli, da lahko razvoj zdravstvene nege in boljša izobrazba medicinskih sester izboljšata preventivo.

V takšnih okoliščinah so se medicinske sestre lotile opredeljevanja lastnih izobraževalnih ciljev. Najprej so pri tem upoštevale potrebe bolnišnic. Zahteva po kakovosti je zadevala neposredno, zdravstveno nego.

Kakovost je povezana s profesionalizmom, ki ga je leta 1910 dr. Abraham Flexner opredelil kot:

- visoko raven osebne odgovornosti,
- specializirano izobrazbo,
- dejavnost, katere cilji so praktične in dokončne narave,
- dsamoorganiziranost,
- altruistično motivacijo.

Današnja scena

Retrospektivni pogled na ozdaje gesla »Združeni za kvaliteto« se ponuja za razpravo tudi na pragu novega tisočletja.

Številni ideali, vrednote, cilji in metode veljajo tudi v letu 1993, vendar mednarodno prizorišče in področje zdravstvene nege postajata vse bolj zapletena.

Svet je doživel dve svetovni vojni, ki sta povzročili velikanske spremembe.

Spričo tehnološkega razvoja postaja svet vse manjši in hkrati večji. V nekaj sekundah lahko navežemo stike z ljudmi z drugega konca sveta in ga v nekaj urah tudi fizično obkrožimo. Znamo tudi že na Luno in še dlje.

Izrabljanje zemeljskih virov je doseglo vrhunec, okolje propada. K temu prispeva tudi onesnaževanje, ki je posledica prizadevanja za čim višjo življenjsko raven.

Kolonialni sistem se je zrušil in malone vsak dan slišimo za rojstvo kake nove države.

Hkrati pa smo svet razdelili na razviti in nerazviti del.

Svetovno gospodarstvo je izpostavljeno vse večjim pritiskom, a ne vsepovsod enako. Potreba po vlaganju v revnejše predele sveta, da bi izboljšali njegov standard, je vse večja, hkrati pa tudi bogatejše dežele potrebujejo nenehno vlaganje, če naj obdržijo svojo življenjsko raven.

Število svetovnega prebivalstva se nenehno zvišuje, a ne vsepovsod enako. Pričakovana življenjska doba se daljša, število rojstev pa upada v tistih delih sveta, kjer sta produktivnost in življenjska raven visoki. V revnejših predelih sveta število prebivalstva hitro narašča, hkrati z njim pa se poglablja revščina.

Trg delovne sile se je odprl tudi za ženske, vsepovsod po svetu pa narašča nezaposlenost.

Medicinska znanost dosega presenetljive rezultate v boju z nalezljivimi boleznimi, hkrati pa se nezadržno pojavljajo nova zboljenja.

Medicinska znanost se je razvila do tolikšne mere, da se lahko vprašamo: »Ali človeka res še gledamo kot celoto ali le kot stroj ali zbirko delov, ki jih lahko po mili volji menjujemo, če se pokvarijo?«

Prepričana sem, da bo znanost še pred vstopom v novo tisočletje zarisala človeški genom in razkrila vse prednosti in vsa tveganja, ki jih nosi v sebi.

V takšnem okviru se bomo pogovarjali o geslu »Združeni za kvaliteto« in medicinskih sestrah.

Položaj na svetu zahteva, natanko tako kot je zahteval koncem prejšnjega stoletja, nov pristop k zdravstvu in sestrinstvu.

Sestrinstvo v tem stoletju

Sestrinstvo je v tem stoletju doživljajo velikanske spremembe, od ustanovitve ICN pa do danes.

Iz preprostih in jasnih opisov smo napredovali do strašansko zapletenih opredelitev sestrinstva, njegovih komponent, sestrskega osebja, profesionalizma itn.

To pa ni bilo lahko. Potrebni so bili združenost in novi cilji, a tudi pogum za vnovično preverjanje vrednot.

Medicinske sestre so služile v miru, vojnah in naravnih katastrofah. To jih je naučilo, da se družbene vrednote pod vplivom različnih pritiskov spreminjajo.

Medicinske sestre so tudi spoznale, da profesionalizma ne opredeljujemo vselej tako, kot je opisano zgoraj.

Medicinske sestre so spoznale, da sta osebna in skupinska odgovornost nujno potrebni, še zlasti pa v konfliktnih obdobjih.

Medicinske sestre so spoznale, da se marsikateri boleznici sicer lahko postavimo po robu, pa tega včasih kljub temu ne storimo, bodisi iz političnih razlogov ali pa zaradi pomanjkanja denarja.

Medicinske sestre so spoznale, da razvoj medicine še ne pomeni boljšega življenja za ljudi.

Medicinske sestre so spoznale, da medicinska odkritja lahko zlorabljajo različni režimi, zdravniki in medicinske sestre.

A spoznale so tudi, da združenost daje moč za razvoj sestrinstva in omogoča udejanjanje v praksi.

Medicinske sestre so med najštevilnejšimi poklicnimi skupinami, ki skrbijo za druge ljudi, ter obsega humanistične, umetniške in intelektualne vidike.

Sestrinstvo opisujejo kot umetnost, kot življenjsko poezijo. A za vsem tem se razvija poglobljen profesionalizem.

Definicija profesionalizma pa ne obsega le štirih prej omenjenih točk, ampak tudi

- specializirano izobraževanje in raziskovanje,
- standarde za prakso in izobraževanje,
- etični kodeks,
- ustrezno javno podobo,
- samoobvladovanje.

Kakovost dela medicinske sestre v začetku tega stoletja je bila povezana z neposredno in osnovno zdravstveno nego; tako je marsikje po svetu še dandanes, a vendarle pri vsem skupaj ne gre le za to.

Medicinske sestre delajo v bolnišnicah, v skupnosti, v otroškem varstvu, šolah, industriji, bolnišnicah za duševne bolezni. V svobodnih družbah, v diktatorskih režimih, v bogatih in revnih deželah.

Razumevanje kakovosti v sestrinstvu še zdaleč ni preprosto ali nedvoumno.

Sestrinstvo danes

Svetovni scenarij od nas zahteva, da se kot poklicna skupina prilagajamo novim okoliščinam.

Sestrinstvo tudi dandanes še vedno temelji na humanosti in idealu služenja.

Cilji združenih medicinskih sester pa so izboljševanje zdravja, preprečevanje bolezni, vnovično pridobivanje zdravja in lajšanje trpljenja.

Združevanje ne temelji več na tako idealističnih temeljih kot leta 1899. Medicinske sestre so šele po drugi svetovni vojni začele tudi zase zahtevati kolikor toliko znosne delovne pogoje.

ILO je leta 1977 spejela konvencijo o medicinskih sestrah, in to lahko označuje temeljni obrat, vendar pa bo najbrž trajalo še precej dolgo, preden jo bodo ratificirali po vsem svetu.

Vemo, da so medicinske sestre med najslabše plačanimi poklici na svetu in da ponekod še vedno zahtevajo, da se poklicu odpovedo, če želijo same imeti otroke.

Vemo, da medicinske sestre potrebujejo vodstvene kadre. V številnih deželah pa je kariera medicinske sestre zelo omejena in morajo drugam, če hočejo delati na vodilnih delovnih mestih. Tudi to jim onemogoča, da bi živele tako, kot živijo pripadniki drugih poklicnih skupin.

Dandanašnje medicinske sestre so del družbe in kajpak živijo tudi svoje lastno (družinsko) življenje ter imajo partnerje, otroke, svoje interese in politično prepričanje.

Medicinske sestre dandanes združevanja v okviru svojega poklica ne sprejemajo brez vprašanj. Pričakujejo, da bodo vodilni v tem poklicu z njimi razpravljali o njihovih vrednotah in idealih, ciljnih in metodah.

Pri udejanjanju svoje prakse izhajajo iz svoje izobrazbe; vprašamo pa se lahko, ali so medicinske sestre dovolj izobražene, da lahko postavljajo kontrovezna profesionalna vprašanja.

»Združeni za kvaliteto« je naša tema, vendar se vprašajmo, ali smo pripravljene razpravljati o njej tudi s prihajajočimi generacijami medicinskih sester, v družbi, ki jo pretresajo politične spremembe in pesti ekonomska stiska?

Spričo vrednot in okolja, v katerem nas je večina odraščala, smo od nekdaj navajene, da se ogibamo konfliktom in skušamo poiskati sporazum. »V dobro bolnikom« pogosto pozabljamo nase.

Prišel je čas, da se zavemo, da sta potrebni konfrontacija in priznanje nekaterih neprijetnih dejstev, če naj napredujemo in varujemo kakovost svojega dela.

Prišel je čas, da spoznamo, da gre pri govorjenju o združevanju za kvaliteto v letu 1993 za veliko različnih reči, ki so vse povezane s kakovostjo uslug prebivalstvu, z življenjem medicinske sestre kot članice družbe in predstavnice poklica, s standardom izobrazbe za naslednje rodove in za tiste, ki v poklicu že delajo.

Nekaj smernic že imamo, saj je vpliv medicinskih sester že krepko čutiti v zdravstveni službi vsepovsod po svetu. Resolucija Svetovne zdravstvene organizacije o medicinskih sestrah in o njihovem vključevanju v načrtovanje in razvoj zdravstvene službe po vsem svetu je zelo pomembna za načrtovanje naših lastnih smernic.

Vemo pa tudi, da bo tudi poslej glavna skrb politikov sveta še vedno razvoj gospodarstva, zato moramo še trdneje postaviti svoje cilje in zahteve, za svoje delo in za to, da bo le to še naprej temeljilo na trdnem znanju.

Potrebno je, da tiste, ki odločajo, prepričamo, da se za dobro vseh spleča podpirati medicinske sestre in njihovo delo.

Dodati moramo, da se razmerja med stroški in učinki ne da meriti le v ekonomiji.

Osnovno vprašanje je:

Smo se pripravljene zares zavzeti ali le sanjarimo o svetu v idealni podobi, še zlasti o tem, kakšno bi moralo biti zdravstvo, pa na žalost ni?

Ali pa smo se pripravljene pogovarjati in predstaviti dokumentirana dejstva o tem, kaj sestrinstvo je in kakšni so učinki kvalitetne oziroma nekvalitetne zdravstvene nege?

Smo pripravljene storiti združene, čeprav se zavedamo, da so okoliščine v vsaki deželi drugačne?

Na področju zdravstvene nege se postavljajo osnovna vprašanja, mimo katerih ne moremo, če hočemo povsod po svetu izboljšati zdravstveno službo.

Včasih odločitev, ki koristi večini, prizadene posameznika.

Smo se pripravljene spopasti s pestni etičnih dilem, s katerimi se medicinske sestre srečujemo na mnogih področjih?

Medicinska znanost zmore malone vse; smo pripravljene in voljne spregovoriti o tem, ali je tudi vse prav početi?

Smo se združene pripravljene postaviti po robu tistim zdravnikom in politikom, ki dajejo prednost le visoko razviti medicinski tehnologiji, in to v družbah, ki potrebujejo predvsem osnovno skrb za prebivalce?

Tudi znotraj svoje organizacije moramo preveriti nekatere okostenele vzroke vedenja in se zazreti v prihodnost sestrskega poklica.

Za razvoj, napredek in pridobivanje novih znanj tudi medicinske sestre potrebujejo vodilno elito, se pravi tiste medicinske sestre, ki so najbolj izobražene, domiselne in najbolj iznajdljive in vešče raziskovanja, hkrati pa se zavedajo, kako pomembno je, da svoje znanje posredujejo tudi drugim.

Medicinske sestre tudi potrebujejo kar se da izobraženo vodstvo, pa ne le na področju zdravstvene nege, ampak tudi vodenja in upravljanja, ekonomije in prava.

Samostojne bomo le v primeru, če bodo naši voditelji sposobni dosegati isto raven kot voditelji drugih poklicnih skupin.

Malone stalno mesto večine medicinskih sester je ob bolniku, razumevanje pa mora obstajati za vse ravni dela in vse vrste medicinskih sester; v poklicu naj vlada medsebojno spoštovanje.

In kakor na začetku tega stoletja moramo tudi zdaj posebno pozornost posvetiti izobraževanju.

Medicinske sestre prihodnosti bodo potrebovale široko izobrazbo in njihova vloga ne bo omejena le na »popolno predanost bolniku«.

Kakovost izobraževanja medicinskih sester nedvomno temelji na visoki strokovnosti, spodbujati pa mora tudi osnovno samospoštovanje, ki je pomembno za nadaljevanje poklicne poti.

Medicinska sestra mora dobiti občutek, ki pripada tesno povezani skupini profesionalk s svojimi lastnimi vrednotami, cilji in metodami, s katerimi se lahko poisti.

Vsega tega pa ne more nuditi še tako dobra šola za medicinske sestre. Medicinske sestre se morajo naučiti, da bodo tudi pri praktičnem delu pokazale svoje samozavest, profesionalnost in enotnost sestrinstva.

Novi generaciji moramo dati vso podporo.

Vprašujem se torej:

»Smo se združene pripravljene bojevati za pravice medicinskih sester vsega sveta, za dostojne plače, podobne tistim v drugih poklicih, za ustrezno pokojninsko dobo, za plačilo za delo ob neobičajnem času, še zlasti pa za to, da bomo oblikovale poklicno strukturo, ki bo medicinski sestri omogočala, da bo nadaljevala s svojim delom, tudi če se bo odločila za poroko in otroke, pse in mačke«.

Se mar še zmeraj izogibamo konfrontaciji, čakajoč, da se bodo družbi lepega dne odprle oči in bo ugledala ves naš trud ter nas ustrezno nagradila? Ali pa smo se pripravljene z združenimi močmi bojevati za boljše življenje in boljše delovne pogoje pripadnic sestrskega poklica?

Tega vprašanja nisem načela zato, da bi izzivala cenjene odposlanke ali kongresne udeleženke.

Čutim, da je sestrinstvo na razpotju.

Nedvomno drži:

- kljub temu, da je na svetu na milijone medicinskih sester,
- kljub temu, da se medicinske sestre združujejo v ICN že malone celo stoletje,
- kljub temu, da je glas ICN slišati daleč in so rezultati delovanja organizacije otipljivi, se medicinske sestre še vedno združujejo zunaj svojega poklica in nacionalnih sestriških združenj.

Čas je, da se ob teh dejstvih ustavimo. Pogovorimo se o tem, zakaj je tako in kako lahko izoblikujemo in predstavimo naše vrednote, cilje in metode, da se bodo medicinske sestre vsepovsod lahko poistile z njimi in se jim pridružile.

V svetu, kjer prihaja do velikih političnih, ekonomskih sprememb in sprememb v okolju, je naloga medicinskih sester ohranjanje kakovosti:

- pri svojem delu,
- pri izobraževanju,
- pri vodenju,
- pri raziskovanju,
- v življenju in delovnih pogojih tistih, ki poklic opravljajo.

Odgovornost vodilnih v poklicu, ki jih na tem kongresu predstavljajo nacionalna združenja medicinskih sester, je ta, da skrbijo za to, da bodo vrednote poklica vselej v skladu s temelji humanosti ter da bodo temeljile na idealu služenja, seveda na sodobni definiciji

profesionalizma in v skladu z razmišljanji in življenjskim slogom novih in prihajajočih rodov medicinskih sester.

Med sanjami gospe Bedford Fenwick, ki je prvič pozivala k združevanju, in temo tega kongresa »Združeni za kvaliteto« ne vidim nobene razlike.

Naloga nas, udeleženk tega kongresa je, da stkemo močno mrežo, ki bo zajela vse medicinske sestre po svetu. Naša naloga je, da se o združevanju medicinskih sester poučimo iz izkušenj naših kolegic, one pa od nas.

Naša naloga je, da se združimo okrog vrednot, kot so odgovornost, spoštovanje človekovega dostojanstva, vera, ljubezen, a hkrati tudi samozavest in odločnost.

Izbrale smo si poklic, ki ga potrebujejo vse družbe, poklic nešteti možnosti, poklic, katerega zgodovino sestavljajo milijarde neznanih medicinskih sester, ki že od nekdaj skrbijo za zdravje ljudi.

Le združene bomo lahko okrepile kakovost svojega dela v prihodnosti.